

Mens en Wereld



NA 10 JAAR

Toen de dokter, na een reis van een week of drie, uit Afrika terugkwam, had hij, behalve zijn gewone bagage, een zak bij zich met iets levends erin. „Wat zit daar in, meneer?” vroeg de douane op Schiphol. „O”, zei de dokter nonchalant, „dat is een slang.” Toen mocht hij meteen doorlopen, maar er zat geen slang in. 't Waren een paar kameleons en hagedissen.

Voor 't geval het hem niet lukken zou, om in de wildernis een paar dieren te pakken te krijgen, had zijn vrouw voor alle zekerheid maar twee tropische schildpadjes gekocht in de stad, anders was het zo sneu voor de kinderen, als papa niets meebracht. Bij die echte kameleons vielen de schildpadjes uit de Amsterdamse sierwinkel echter zielig in het niet.

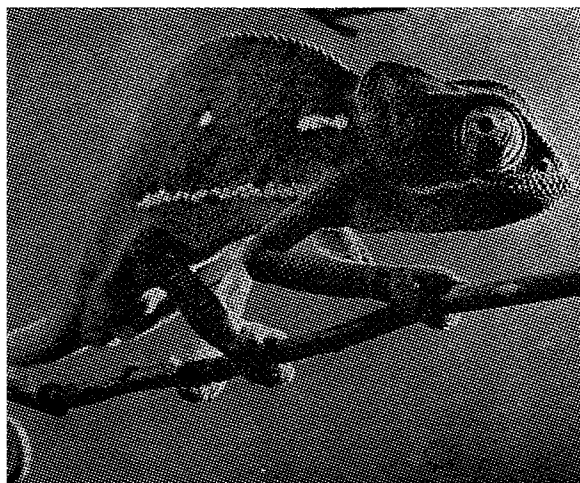
Verder had de reis van de dokter, hoe interessant overigens ook, niet helemaal aan de verwachtingen voldaan. Het plan, om het oerwoud in te trekken en de leprapatiënten, die niet naar de poliklinieken konden komen, in hun dorpen op te zoeken en te behandelen, was teniet gedaan door het een of andere stamhoofd, compleet met harem-achter-een-gordijn, die, met het oog op de aanstaande verkiezingen, de bevolking niet tegen zich wilde innemen door ze een dag thuis te laten blijven voor het bezoek van de dokter. Daarom ging de hele zaak niet door.

We zijn geneigd om dit een teleurstellende ervaring te vinden, want we bedoelen het allemaal zo goed en we zouden zo graag willen, dat die mensen dit begrepen. Misschien doen ze dat ook wel, maar we moeten ons goed realiseren, wat een volk, dat nog in de meest primitieve omstandigheden verkeert, ervaart, als het plotseling de 20e eeuw op zich af ziet komen.

Bij goed georganiseerde hulpacties, gaan dan ook altijd sociologen mee, die het land en de bewoners door en door kennen. Die weten, waarom de stamhoofden hun verkiezingen niet op het spel kunnen zetten en die beseffen, dat je, om nu maar eens iets te noemen, de moeders wel kunt leren, hoe ze hun baby's moeten verzorgen, maar dat het in de praktijk meestal de grootmoeders zijn, die overdag op de kinderen passen, als de moeders op het land werken en dat die grootmoeders eenvoudig maling hebben aan al die nieuwigheden.

Daar moet men allemaal rekening mee houden, maar misschien mag ik u tot slot even voorstellen aan het cadeautje van de dokter: de kameleon.

Niet echt iets om te hebben, vindt u wel?



Ik heb er behoefte aan enkele opmerkingen te maken bij het overzien van de eerste tien jaar humanistische geestelijke verzorging van gedetineerden.

Zoals alle arbeid op het gebied van de humanistische geestelijke verzorging is ook deze hoofdzakelijk door vrijwilligers verricht. Ik geloof dat men zich in de buitenwereld te weinig realiseert wat dit betekent.

Toen het Humanistisch Verbond met dit werk begon, hebben heel wat mensen een waar-schuwend geluid laten horen: „Stel je er niets van voor; er is in de gevangenissen geen belangstelling voor geestelijke vragen.”

We hebben er ons niet te veel van voorgesteld, maar we kunnen niettemin constateren dat jaarlijks meer dan achthonderd gedetineerden om humanistische geestelijke verzorging vragen, en daar ook profijt van hebben.

Dit betekent dat wij al die jaren meer dan vijftig vrijwilligers hebben moeten inzetten. Zij hebben het werk voortreffelijk gedaan. Na een normale dagtaak komen zij regelmatig, dat wil zeggen vele avonden per week en grote delen van het weekend, in de inrichtingen van Justitie hun werk doen.

Deze geestelijke verzorging legt een grote psychische druk op onze raadslieden, zowel door de aard van het werk als de omstandigheden waarin het verricht moet worden. Het vergt een bijna onuitputtelijke geestkracht en een nuchtere toewijding aan de medemens.

Ik wil niet nalaten mijn grote waardering voor hen en hun echtgenoten uit te spreken. In een tijd, waarin het meer en meer normaal gevonden wordt dat alle arbeid buiten de beroepsarbeid gehonoreerd wordt, mag dit nog wel eens heel nadrukkelijk worden gezegd.

Dit geldt ook voor de heer P. A. Pols, en zijn echtgenote, die al die jaren leiding aan dit werk gegeven heeft. Eerst als contactambtenaar van het Ministerie van Justitie, later als centraal geestelijk raadsman van het Humanistisch Verbond. Met een nimmer verflauwend verantwoordelijkheidsgevoel, groot begrip voor de moeilijke situatie, waarin de humanistische geestelijke verzorging van gedetineerden verkeert, en met een zelfbewustzijn en volharding, die dit werk pas z'n mogelijkheid tot ontplooiing hebben gegeven.

Hem en de raadslieden onze hartelijke dank. Uw werk is moeilijk; daarbij is ook uw positie bijzonder moeilijk. U bent niet benoemd, zoals de godsdienstige geestelijke verzorgers, maar toegelaten en, al staat dat in geen enkel officieel stuk, *node* toegelaten.

U werkt in een discriminerende situatie. Niet dat men u tegenwerkt, althans niet als regel. Het is echter begrijpelijk dat de ambtenaren, in en buiten de gestichten, die met de uitvoering van de gecompliceerde regeling van de humanistische geestelijke verzorging in de inrichtingen van justitie zijn belast, zich onzeker voelen met betrekking tot wat wel en wat niet kan. Daarom behoeft het ons niet te verbazen dat de huidige positie van uw werk tot moeilijkheden aanleiding kan geven.

dige positie van uw werk tot moeilijkheden aanleiding kan geven.

Ik denk in dit verband aan een geestelijk raadsman, die aan het einde van zijn bezoek aan een gevangenis in een ontspanningszaal van het gesticht met een cliënt op diens verzoek ging tafeltennissen. In zijn argeloosheid accepteerde hij daarna een partijtje met een gedetineerde in godsdienstige geestelijke verzorging. Daarmede had hij echter de regels overtreden. Hij had zich bemoeid met een gedetineerde die niet aan hem was toegewezen!

Ernstiger, ik mag wel zeggen funest, is het voor uw positie in de gestichten dat u met een cliënt, die bij nader inzien en als regel mede op uw advies naar de godsdienstige geestelijke verzorging wenst over te gaan, vanaf het moment dat hij dit besluit genomen heeft, geen enkel contact, zelfs niet voor een afscheidsgesprek, meer met u mag hebben.

Te meer bevreemdt deze situatie, wanneer
(slot op pagina 5)

Op zaterdag 31 oktober en zondag 1 november 1964 zijn vijftig geestelijke raadslieden van de inrichtingen van Justitie met hun echtgenoten in conferentie bijeen geweest in het Kupersoord te Amersfoort. Het was voor de raadslieden een normale landelijke bijeenkomst, die echter een feestelijk karakter kreeg in verband met het feit dat tien jaar geleden een begin was gemaakt met de humanistische geestelijke verzorging van gedetineerden.

De inleidingen werden gehouden door mevr. mr. H. Singer-Dekker en prof. dr. B. W. Schaper. Laatstgenoemde sprak over: „Op weg naar een volwassen samenleving”, eerstgenoemde over: „Ook de inrichtingen van Justitie?”

Als gast waren aanwezig: mr. E. A. M. Lamers, directeur-generaal van het gevangeniswezen, mr. C. J. Vogel, adjunct-inspecteur van de directie kindbescherming, ds. A. H. Hellemans en mgr. H. A. J. A. Verheggen, respectievelijk hoofdpredikant en hoofdaalmoezenier bij de inrichtingen van Justitie, mr. G. E. Langemeyer en mr. R. H. Scholte Ubink, resp. voorzitter en secretaris van de Commissie van Advies voor de Geestelijke Verzorging van Buitenkerkelijke Gedetineerden, alsmede een aantal vertegenwoordigers van het Humanistisch Verbond en de Vereniging Humanitas.

De algemeen-voorzitter van het Humanistisch Verbond, dr. J. P. van Praag, heeft bij die gelegenheid een verklaring afgelegd, die als hoofdartikel in dit nummer van Mens en Wereld is opgenomen.

**Uitgave van het Humanistisch Verbond - Verschijnt om de veertien dagen
19e jaargang no. 21 - 21 november 1964**

Kritisch allerlei

door R. de la Rie

Gelukkig is het jonge paar dat vroegtijdig kennis neemt van Gods plan voor het familieleven en zijn leven daarnaar inricht, zo kunnen we lezen in De Stem in de Woestijn, een „interkerkelijk opwekkingsblad” uit Haarlem, dat mij door een Haagse lezeres wordt toegestuurd. Wat Gods plan voor het familieleven is, is voor de redactie van dit blad uiteraard geen geheim, want zoals gebruikelijk kan men in de bijbel alles lezen wat men er uit wil halen. Zo bij voorbeeld het advies: „God beveelt de mannen te heersen en de vrouwen onderdanig te zijn”, uiteraard „bewezen” met enkele teksten die in de bijbel werden geschreven toen die in de grijze oudheid in eerste druk verscheen. De toelichting op dat advies luidt: „De opstandigheid van een vrouw tegenover haar man is hetzelfde als de opstandigheid van een ongehoorzaam kind tegenover zijn vader, een ongezeglijke leerling tegenover de leraar of een misdadiger tegenover de regering”. Het is maar dat u het weet.

Dit frisse, moderne standpunt haal ik uit een speciaal nummer van De Stem in de Woestijn, gewijd aan huwelijk en gezin. Ik vind daarin ook negen geboden voor het huwelijk, stellingen, die voor het merendeel open deuren intrappen, maar waarvan er toch wel één het vermelden waard is. Deze namelijk: „Christenen behoren alleen met christenen te trouwen”. En waarom dit oorspronkelijk idee? „Volgens mij kan er niets belangrijkers over het huwelijk gezegd worden.” Nou ja, dat is een kwestie van smaak (en van inzicht) lijkt mij, maar bezwaarlijker wordt het, als ik dan lees: „Niemand kan een goede echtgenoot of echtgenote zijn, wanneer hij of zij niet bereid is om zich, naar het plan van God, voor het vormen van een gezin te richten. Hoe kan iemand een goede vader of moeder voor zijn of haar kinderen zijn, als hij of zij God niet persoonlijk kent en liefheeft?” Het is triest, als u dat misschien in uw ongelovige onschuld geprobeerd hebt, maar u ziet: het kan niet. „Geen enkel gelovig meisje is veilig als ze een ongelovig man trouwt en omgekeerd.” Helaas gebeurt dat toch wel eens, weet ook de redactie van De Stem in de Woestijn, want zij schrijft: „Het spreekwoord zegt heel treffend: „Liefde is blind”. Menig gelovig meisje heeft een ongelovige man getrouwd en in stilte gedacht: „Als we eenmaal getrouwd zijn, dan zal hij niet meer drinken.” „Proost”, voegt mijn ongelovi-

ge inzender van dit schone pamflet daaraan toe.

Het Parool vermeldt het volgende resultaat van een opiniepeiling:

„De meerderheid van het West-Duitse volk wil, dat er een einde komt aan de vervolging van oorlogsmisdadigers, zo heeft het Wickerinstituut voor publieke opinie te Tübingen bekendgemaakt. Volgens een nationale opiniepeiling waren 63 procent van de mannen en 76 procent van de vrouwen gekant tegen voortzetting van de gerechtelijke acties tegen oorlogsmisdadigers.”

Zo'n meerderheid heeft zelfs Hitler in Duitsland nooit gehaald, en zulke cijfers staan toch wel in schrille tegenstelling tot optimistische geluiden, zoals die van de NRC, die onlangs van mening was, dat het vereren van generaal Christiansen, de man die verantwoordelijk is voor de moord op Putten, een uitzondering was. Christiansen is nog steeds ereburger van zijn woonplaats Wyk en nog steeds is er een straat naar hem genoemd. Zelfs als we aannemen, dat men daar in Wyk van Putten nooit gehoord had, zal de meest uitvoerige publikatie van zijn gruweldaad (maar welk Duits blad leent zich daartoe?) niets aan de verering voor Christiansen afdoen, die immers slechts zijn plicht gedaan heeft in dienst van het vaderland.”

Mijn laatste hoop op een ontwikkeling in democratische zin in de Bondsrepubliek wordt jaarlijks dieper de grond ingeslagen, als ik lees hoe allerlei hooggeplaatste figuren zowel uit regeeringskringen als uit de enig toegelaten oppositie, op de jaarlijkse massabijeenkomsten van regelrechte revanchisten deze lieden naar de mond praten. Lieden die bewust aansturen op een oorlog tegen het Oosten teneinde de voor Duitsland verloren gegane gebieden te heroveren, zijn misschien nog wel gevaarlijker voor de wereldvrede dan wel verschrikkelijk wapen ook. Daartegen helpen geen officiële Duitse publikaties die willen aantonen hoe weinig mensen toch wel lid zijn van extreem-rechtse organisaties. In Nederland bestaan vrijwel geen organisaties van deze aard, maar u zult moeten toegeven, dat er toch heel wat antidemocraten zijn.

De Groene komt tot dezelfde conclusie naar aanleiding van een ander feit. „Per 1 april (...) zal de heer Heye, West-Duits ombudsman voor het leger, heengaan. Officieel schijnt te wor-

den opgegeven dat hij ziek is; interessant is, dat herhaaldelijk zijn heengaan is geëist. De waarheid zal, als men begrijpt wat we bedoelen, wel in het midden liggen. Wij zouden onder die omstandigheden op zo'n post ook doodziek worden. Wat men uit het geval kan leren, is, dat men de tegenwoordig zo in zwang zijnde pleidooien voor meer begrip voor de West-Duitsers met enige kritische zin zal hebben te bezien. Misschien is er inderdaad een ander Duitsland, het is alleen zo hinderlijk weinig manifest.”

De vader van Loeki heeft zijn zin gekregen, hij heeft het kort geding gewonnen en de film Mensen van morgen is, althans voorlopig, uit de roulatie. Dat is jammer, want het is een film die het bekijken alleszins waard is en die de niet geringe verdienste heeft misschien enkele mensen aan het denken te zetten. De hele zaak lijkt mij ook jammer voor de vader van Loeki, want die heeft precies het tegendeel bereikt van wat hij met dat kort geding wilde. Nu weet iedereen wat er met hem en zijn gezin aan de hand is (sommige kranten hebben zijn achternaam voluit vermeld, wat ik overigens ook incorrect vind), terwijl anders een beperkt bioscooppubliek dat geweten zou hebben over „een gezin ergens in Nederland”. Deze vader heeft dus kennelijk de gevolgen van de publiciteit om zo'n kort geding niet overzien. Maar nog om een andere reden was dat kort geding kortzichtig. Misschien mogen we echter van zo'n vader ook niet verwachten, dat hij inziet wat de positieve waarde is van de openhartigheid van zijn zoon. Overigens mag die jongen precies hetzelfde – en misschien na dit incident nog heel wat meer – over een kleine twee jaar wel zeggen. Zo is die minderjarigheid toch maar een uiterst relatief begrip, want er zal heus wel de een of andere journalist zijn, die Loeki's eenentwintigste verjaardag alvast in zijn agenda genoteerd

heeft. Dat is dan het enige wat die vader heeft bereikt en dat is het enige waarom hij ons een belangrijke film misgunt.

U zou de BB toch wat meer au sérieux moeten nemen, zei mij een lezer naar aanleiding van mijn vorig stukje over die twintig-megatonbom. Maar wie zegt dat ik dat niet doe? Ik ben nog meer van het serieuze karakter van de BB overtuigd geraakt naar aanleiding van de instructie over het aanbrengen van kleine verwondingen, die Vrij Nederland uit het BB-lifblad De Paladijn citeert:

„De eerste fase van het grimeren van een snijwond is het aanbrengen van de stopverfbasis. De stopverf, die tevoren een beetje zacht gekneet is, wordt als een rolletje op de met vaseline ingesmeerde huid gelegd. Dan gaat men die stopverf – ook weer met vaseline – uitsmeren tot er nog slechts een keurig aflopende en met de huid samenvloeiende laag van ongeveer vijf millimeter overblijft. In de stopverf wordt nu met een houtje of met een mes de snijwond aangebracht en een beetje opengedrukt. In de stopverf zit dus een V-vormige inkeping. De basis voor de snijwond is nu gelegd. De snede gaan we vervolgens opvullen met bloedpasta en zonodig kunnen we de stopverfhuid met een beetje rode schmink een bloederig besmeurd aanzien geven. Een beetje poeder (huidkleurig wanneer men een schone en zwart wanneer men een vuile wond wil nabootsen) en dan volgt de laatste fase. Die laatste fase bestaat uit het voorzichtig met behulp van een houtje bloedvloei-stof in de wond te laten lopen. Deze bloedvloei-stof zal vanzelf uit de wond lopen en zeer realistisch het effect weergeven van uit de wond stromend bloed. Bij grotere verwondingen kan men uiteraard ook voorzichtig de bloedvloei-stof in de wond schenken.”

Een en ander heeft mij versterkt in de mening dat de BB toch een mooi stukje toneel is.

In iedere taal

*In iedere taal zeggen liederen hetzelfde
Huiswaarts keren, een huis met twee kamers, een bruid
In de taal der cowboys een gebreideld paard, een lasso
In het oosten, in de taal der herders
Vers brood, verse kaas*

*Altijd ligt gelukkig zijn in onze handen
Al wat wij nodig hebben is dit
Land voor de boer, een lasso voor de cowboy, en
Vóór al deze dingen, vóór alles
Vrijheid*

Necati Cumali

Deze Turkse dichter werd in 1921 in Florina geboren. Hij schreef toneelstukken, romans en poëzie. Voor deze Nederlandse versie werd gebruik gemaakt van de Engelse vertaling van Nermin Menemencioglu.
P. Krug

De ontwikkelingslanden en wij (2)

In een vorige beschouwing is gesproken over financiële en economische hulp aan ontwikkelingslanden, maar ook over de grote betekenis van het overhevelen van kennis en ervaring. Gebleken is toen al, dat men zonder die kennis en ervaring het begeerde doel niet bereikt, reden waarom de zogenaamde „technische bijstand” of „technische samenwerking” zich met name op dit aspect van de zaak concentreert. Toch is er blijkbaar met die technische samenwerking iets aan de hand, dat in de tot dusver geleverde uitzetting onvoldoende uit de verf kwam. Men kan namelijk wel inzien, dat in de ontwikkelingslanden nog niet de noodzakelijke hoeveelheid kennis en ervaring ligt opgestapeld, nodig om tot welvaart te komen. Maar het zou dwaas zijn te beweren, dat de kennis er geheel ontbreekt.

Om te beginnen hebben veel van de desbetreffende landen een oude cultuur. Op het ogenblik van de „ontdekking” door Westerse naties mocht die cultuur zeker niet in elk opzicht als inferieur aan de Westerse worden gekenschetst; ten aanzien van sommige aspecten was bepaald het tegendeel het geval. En verder zijn er, mede onder invloed van de wereld van het Westen, langzamerhand overal verscheidene goed opgeleide ingenieurs, medici, economen e.d. ter beschikking gekomen. Men treft onder hen persoonlijkheden, die diverse Westerse collega's in intellectuele kennis overtreffen (om over „wijsheid” zelfs in het geheel niet te spreken).

Waarom, zo luidt de voor de hand liggende vraag, zien zij dan geen kans om de zaken in hun land op gang te brengen en zowel te fungeren als motor van de welvaart en als de bron, waaruit kennis en ervaring aan de eigen landgenoten kan worden overgedragen? Het is een gecompliceerd probleem, waarvan de achtergrond alweer het best aan de hand van een voorbeeld kan worden benaderd.

Treedt er in Nederland een watersnood op, dan ontstaat er even een chaos. Alles en iedereen loopt door elkaar; men weet niet wat het eerst of het laatst aan te vatten. Maar lang duurt dit nooit. Al spoedig zien we de eerste reddingsploegen in actie komen; men gaat het water verdrijven en herstelt de dijken; de huisvrouwen beginnen haar meubeltjes weer op te poetsen en de kamers in te richten; de heren des huizes hervatten het oude werk. Na korte tijd blijkt er zoveel te zijn gereorganiseerd, dat ten slotte de algemene toestand zelfs beter wordt dan hij vóór de overstroming was.

Hoe anders echter gaat het toe in een ontwikkelingsland! Daar ontbreekt nu juist die vorm van organisatie, die voor de zojuist geschetste gang van zaken profijtelijk is. Natuurlijk, ook daar zal men na een overstroming of aardbeving op de duur weer op orde komen. Maar het kost meer tijd en moeite en het gaat met veel meer vieren en vijven gepaard. Bovendien, nog iets heel anders, bestaan er in dergelijke landen toestanden, min of meer vergelijkbaar met een permanente watersnood. Toestanden, die door de eeuwen heen zo zijn geweest en waarvan de bevolking niet beter weet dan dat ze door de eeuwen heen ook gedoemd zijn te blijven bestaan. Het is veelal de eerste ervaring van tal van jongeren uit West-Europa, als ze werkkampen organiseren in ontwikkelingslanden, soms zelfs al in Zuid-Europa. Hoe moeilijk is het daar om hervormingen door te zetten! De traditie, de gehele maatschappelijke situatie is er als het ware tegen die hervorming gericht.

Ook in het Westen heeft men, met name onder de arbeidersklasse, vroeger „die verdamde Bedürfnislosigkeit” gekend. Wellicht, dat zij in de huidige ontwikkelingslanden daar het beste mee vergelijkbaar is. Stellig komt zij treffend tot uiting in een beeld, dat de directeur van een Braziliaans instituut tot verbetering van de toestanden op het platteland schetste van een groot deel der daar levende bevolking. Onder „caboclo's” verstaat men in

Brazilië halfnomaden, primitieve landbouwers, die van veld tot veld trekken tot de grond weer is uitgeput. Hun huisvesting is schamel, om niet te zeggen armzalig. „Zie ze daar zitten”, zo vatte deze directeur zijn indrukken samen, „zij voelen zich geen mensen. Zij hebben niet het flauwste idee, dat ze ooit volwaardig burger zouden kunnen worden van een Braziliaanse samenleving. Dat is wat hun ontbreekt”.

Klimaat nog onrijp

In weinig woorden werd daar een belangrijke waarheid tot in de kern getroffen. Het is niet slechts de „kennis zonder meer” waaraan het in de ontwikkelingslanden mankeert. Daarom komt men er zelfs niet met het ter beschikking stellen van geld en materiaal en know how, met het overhevelen van kennis en ervaring alléén. Dat zou wel zo zijn, indien het uitsluitend een kwestie gold van intelligentiequotiënten. Maar veel meer moet worden geconstateerd, dat in de ontwikkelingslanden nog sommige geestelijke voorwaarden ontbreken voor de zo noodzakelijke vooruitgang op economisch en sociaal gebied; voorwaarden, die het Westen zich inmiddels heeft weten te scheppen. Misschien mag men zeggen, dat het geestelijke klimaat in die landen nog niet rijp is voor de veranderingen. Als missie en zending dan ook constateren, dat elke vorm van technische bijstand een geestelijke achtergrond heeft, is dat volkomen terecht opgemerkt. Al mag men er uiteraard niet de conclusie uit trekken, dat alles nu wel in orde zou komen indien men de ander maar tot het christendom bekeerde.

De geestelijke situatie in de ontwikkelingslanden is gecompliceerd; de neiging bestaat zelfs om de vraag te stellen of de wereld van het Westen in laatste aanleg misschien over een „geheim” beschikt, waaraan het zijn voor-sprong te danken heeft. Men kan er naar streven dit „geheim” op te sporen. Men kan het zoeken in bepaalde vormen van organisatie, van efficiency, van wetenschappelijke en arbeidsdisciplines, gelijk in een enkele jaren geleden verschenen rapport van het Nederlands Gesprekencentrum geschiedde. In elk geval dient men zich goed het verschil tussen Westers en traditioneel Oosters denken te realiseren. Het Westerse denken is overwegend doelgericht, het Oosterse denken ligt besloten in een zeker fatalisme met betrekking tot de telkens terugkerende cyclus der dingen (opgaan, blinken en verzinken; geboren worden, trouwen, sterven; dag en nacht; zon en maan; zaaien, bloeien en oogsten). Waarschijnlijk mag men wel zeggen, dat het Oosterse denken nog typisch de denkwijze is van de overheersend agrarische samenleving.

Daarnaast is er in het Oosterse denken waar te nemen een boven dit fatalisme uitstijgende extasebewustzijn, d.w.z. het zich losmaken van en zich verheffen boven deze wereld; iets wat het Westen niet kent. Anders gezegd: een zeer hoge schatting van het geestelijke en zedelijke leven en een veel lagere schatting van het stof-felijke, het lichamelijke. Soms vloeit daaruit

Zaterdag 17 oktober startte onder leiding van de voorzitter van het Humanistisch Verbond, dr. J. P. van Praag, op een jongerenbijeenkomst in Utrecht de Biharactie. Doel is het bijeenbrengen van f 75.000,- voor een in India onder auspiciën van de Indische Radical Humanist Movement in het kader van de Freedom from Hunger campaign gestart ontwikkelingsproject. In drie beschouwingen zal thans getracht worden enig inzicht te geven in het probleem van de ontwikkelingslanden en onze relatie daartoe. Het gironummer van de Biharactie is 64.75.00 te Utrecht.

voort een ascetische levenshouding („als ik niet begeer, ben ik gelukkig”), doorgaans een sterk bespiegelende. Ook dat is niet onbegrijpelijk.

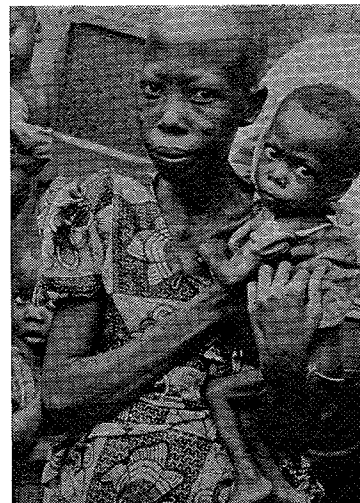
Deel van de natuur

In het Oosten wordt de mens nog steeds geconfronteerd met de levende natuur, die daar optreedt als vriend en vijand tegelijkertijd. In het Westen heeft hij geleerd de natuur aan zich te onderwerpen; de boom in het park staat er dank zij de menselijke wil en met de dierenwereld is het al niet veel anders gesteld. Daarom blijft de Oosterse mens zich voelen een deel van die natuur en is zijn hoogste levensdoel vereenzelviging daarmee van zijn geestelijk leven. Niet dus zoals het Westerse ideaal, hetwelk cultuur ziet als beheersing van natuur. Het traditionele Oosterse denken is meer transcendent, het Westerse meer profaan gericht. Of, zoals de president van Senegal, Leopold Sedar Senghor, het uitdrukt: „Het gevoel is negroïd, het verstand hellenistisch”.

Het Westen heeft de wetenschappelijke weg begaan van een steeds verder doorgevoerde specialisatie in de samenleving. Nadat aanvankelijk de wetenschap is geweest de „dienstmaagd van de theologie”, heeft zij zich daarvan op een gegeven ogenblik weten los te scheuren en de maatschappij in toenemende mate geprofaniseerd. Alles in het leven kreeg zijn plaats, zijn eigen beperkte vakje. Ook de kerk en het geloof. Niet voor niets spreekt men in hervormde kerkelijke kringen tegenwoordig al over „geloven op maandag”. Er ontstond een steeds diepere scheiding tussen de profane en de sacrale wereld. Het sacrale heeft op brede sectoren van het Westerse denken, in tal van kringen van de Westerse mensheid, niet of nauwelijks vat. Maar tal van ontwikkelingslanden staan nog veel dichterbij die oude toestand van de ongespecialiseerde, de geïntegreerde gemeenschap, waarin het sacrale de overheersende rol speelt en de godsdienst de allesoverkoepelende factor vormt.

In zo'n gemeenschap is in het uiterste geval alles religieus of magisch bepaald. Buiten de godsdienst is dan praktisch niets. Vertegenwoordigers van de godsdienst bepalen wat kan of niet kan, de goede en de kwade dagen, de verboden en de geboden handelingen. Het is de samenleving van de voorouderverering, van de geesten van de afgestorvenen en van de in planten, dieren en voorwerpen schuilende leven-

(vervolg op pagina 4)



Honger ...

(vervolg van pagina 3)

wekkende krachten. Het is de samenleving van de taboe's („hak die boom niet om, want de goden zullen u straffen", „plant de stengels van uw gewas niet stuk voor stuk, opdat ge de ziel van het gewas niet beschadigt"). Het is mogelijk, dat bepaalde ontwikkelingslanden, waarvan al opgemerkt, dat sommige een oude cultuur achter zich hebben, zich minder dicht bij het zojuist geschetste stadium bevinden. Maar ook dan zijn er nog tal van overgeleverde factoren aan het werk, die een snelle ontwikkeling van wetenschap en techniek volgens het moderne patroon in de weg staan, of althans belemmeren. De heilige koe op straat in Indië; de ascetische levenshouding; ondoelmatige, op traditie stoelende produktiemethoden; het strenge standenvooroordeel; het overbespiegelende karakter; de achterlijke positie van de vrouw... stuk voor stuk zijn het anachronismen, die zich niet meer laten passen in de geest van wat het huidige tijdsbestek vraagt. Zou men zich in het Oosten tot elke prijs blijven vastklampen aan zulke overgeleverde tradities, dan zal de weg naar ontwikkeling van techniek en wetenschap in de Westerse zin van het woord gesloten blijven.

Niet zo maar import

Dus moet het Oosten een soort Westerse wereld worden? Neen, verre van dat. Het is niet zo, dat Westerse kennis nu maar moet worden geïmporteerd zonder meer. Vandaar, dat de in de eerste beschouwing gegeven formule voor technische bijstand moet worden uitgebreid. Het gaat hier niet uitsluitend om een overbrengen van kennis en ervaring als zodanig. Men zou kunnen zeggen: technische bijstand vereist een geheel van inspanningen, waarmee wordt beoogd de vereiste kennis en ervaring voor de ontwikkeling van een land over te planten in een mate en in een vorm, rekening houdende met de specifieke volksaard en de in dat land bestaande situatie. Vooral onder dit laatste mag men wel een dikke streep zetten. Voorwaarde voor iedere hulpverlening is, dat zij door de bevolking van het desbetreffende gebied kan worden opgenomen, dat zij als het ware kan worden „verteerd". Men kan niet domweg de vindingen van het Westen overbrengen.

De oprichting of totstandbrenging van iets, dat niet wordt gedragen door de geestdrift van de bevolking, heeft geen enkele zin. Men kan het een tijdlang met Westerse handen draaien, houden, maar zodra die handen zich terugtrekken wordt ook het verworvene aan de verwaarlozing prijsgegeven. Het verworvene moet immers daadwerkelijk „verworven" zijn, mag niet geïsoleerd staan van de samenleving. Het

moet geabsorbeerd worden in eigen vormen. Vandaar dat de Baltische journalist Van Haller kon opmerken: „De bijna explosieve Afrikaanse revolutie, waarvan wij getuige zijn, betekent beschaving. Zij betekent het overnemen van technische en wetenschappelijke verworvenheden van het Westen, waaronder ook politieke en maatschappelijke vormen. Maar hoe meer de grote massa der Afrikanen op de voornaamste plaatsen komt, des te meer zullen zij overgenomen vormen van een nieuwe inhoud voorzien".

Mede daaruit is de aandacht te verklaren, die uitging naar een meer recente vorm van technische samenwerking, naast het zenden van deskundigen of het ontvangen van fellows uit het ontwikkelingsland. Bedoeld wordt de uitvoering van projecten van uitgebreide technische bijstand.

Sinds vorig jaar kent ook het Nederlandse hulpprogramma van de overheid dergelijke projecten. Zo'n project is eigenlijk een combinatie van een aantal factoren, een combinatie van het zenden van deskundigen, het leveren van goederen en het opleiden van mensen. Vandaar de term „uitgebreide" technische bijstand. De bedoeling is om binnen een zeer concreet en goed voorbereid raam de bevolking iets bij te brengen op het vlak van de opleiding of de demonstratie. Niets werkt zo aanstekelijk als het voorbeeld, dat tot navolging noodt. Men wil het zelfdoen in de hand werken ten einde een zo groot mogelijk spreidingseffect te bereiken. Daarom gaat men iets oprichten als bijvoorbeeld een modelbedrijf, een vakschool of een opleidingsinstituut.

Rth.

(Wordt vervolgd)

MENS EN MUZIEK

Her-ontdekken en ontdekken

Er zijn producenten van grammofoonplaten die een serie uitbrengen onder de ietwat voertroegachtige titel van „Music for the millions" – of die miljoenen nu slaan op het aantal platenfans of op de miljoenen van hun eigen bankrekening zullen we in het midden laten. Vast staat, dat er miljoenen liefhebbers van ongecompliceerd-goeie muziek zijn, liefhebbers die echter nooit verder dreigen te komen dan Schuberts Rosamunde-klanken, het „Notenkraken" van Tsjaikowski, de quasi-jazz van Gershwin's Rhapsody in Blue of het gestoei van My fair Lady.

Dat nooit-verder-komen ligt niet aan de muziek-ongevoeligheid van deze enorme groep – men kan nauwelijks de benen in bedwang houden bij een gepeperd fragmentje jazz of een fikse mars van de Marinierskapel, wil graag meedelen op de zoete golven van Johann Strauss en voelt zich echt warm worden bij Bernsteins West-Side Story.

Eigenlijk zou men willen vragen: „Kan ik, volslagen leek die in de muziek geen a van een b kan onderscheiden, kan ik nu echt... mooie, hoewel mij onbekende muziek leren begrijpen?!" Wis en waarachtig wel door regelmatig begrijpelijke literatuur te lezen over muziek, en door (liefst dagelijks) te luisteren naar allerlei muziek via radio, tv, recorder, draadomroep (nee lieve overheid, niet wegdoen die prachtige instelling met dat sublieme muzieknet op de vierde lijn!!!) en grammofoonplaten. Keus te over!

Stel, u bent nooit verder kunnen komen dan het waarderen van Mozarts Eine Kleine Nachtmusik – alle respect. Maar nu troont een vriend u mee naar een heus pianorecital, waar u o.a. moet luisteren naar die „vervelende" 19de prelude uit band II van Bachs Wohltemperierte Clavier, „brrr... alleen al die naam!", mompelt u. Maar goed, toevallig hoort u de volgende dag dat tintelende „orgeltje" van mensenstemmen oftewel het Frans-Amerikaanse achtstal The Swingle Singers diezelfde prelude zingen... hé, wat merkwaardig dat u die „vervelende" prelude nu ineens wel aardig vindt! En alweer toevallig: een poosje later hoort u nog eens die officiële piano-uitvoering ervan, en kijk – nu glimlacht u een tikje ontroerd om de herkenning. Ook zó leert u, al her-ontdekkend, luisteren naar goede muziek.

De oude „ernstige jongens" hadden het al begrepen dat heel wat eigenlijk niet onmuzikale oren pas geïnspireerd worden door muzikale practical jokes. Zo haalde het wereldwonder

Mozart vier jaren voor diens dood „Ein musikalischer Spass" uit, een orkestwerk waarin hij opzettelijk allerlei stuntelig componeergedoe imiteert. En was u al eens bij Bach op de koffie – wel dat kan nog steeds in de Kaffee-Kantate, een en al muzikale spotternij, geborduurd op de liefde voor „zo'n lekker bakkie koffie". En Haydn bepleitte bij zijn broodheer-vorst een vakantie via de verkapte muzikale staking van zijn Abschieds Symfonie.

Waarmee ik steeds maar zeggen wil dat ook u op de muzikale ontdekkingsreis kunt gaan (via de plaat of via informatie van uw radiogids) en dat, in muziekwerken die niet zo algemeen bekend zijn. Zulke composities moeten dan voldoen aan drie voorwaarden: a) u direct boeien; b) zich vaak laten beluisteren zonder u te vervelen; c) uw muzikale smaak ontwikkelen.

Ter uwer oriëntatie een korte opsomming, stuk voor stuk sublieme, onmiddellijk pakkende werken: Bartók – 6 Roemeense Volksdansen; Benj. Britten – Young Person's guide to the orchestra; Chopin – etudes; Dvorak – Serenade in E voor strijkorkest; Granados – Allegro de Concerto voor piano; Grieg – Holberg Suite; Janacek – Sinfonietta; Khatchaturian – Gaynaeh Suite; Leopold Mozart (Haydn) – Kindersymfonie; Prokofiev – Klassieke Symfonie; D. Scarlatti – Sonates; Schubert – Octet in F; R. Strauss – Ständchen, voor zang; Weber – Concertstuk voor piano en orkest; Kurt Weill – Dreigroschenoper.

De mogelijkheden zijn echter tienduizendvoudig (en meer) groter om b.v. een discotheek op te bouwen van muziek die u iets doet, muziek waar u als mens „iets van meeneemt". Probeer u eens ernstig om op deze manier, door muzikale ontdekkingsreizen, meer levensvreugde door muziek te vinden. Het „recept" hierboven maakt het u alvast makkelijk – het bevat geen „moeilijke" muziek.

Leo Hoost

Lezingen voor de radio

Zo. 22 nov. VARA 9.45 uur: J. C. Brandt Corstius: „Weet iemand wat op aard het schoonste is?"

Di. 24 nov. VARA 22.15 uur: Televisie-programma (Ned I).

Zo. 29 nov. VARA 9.45 uur: G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt".

Aan onze abonnees

NA ACHT JAAR

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond heeft er altijd bijzonder veel waarde aan gehecht, dat alle leden tevens abonnee op Mens en Wereld zijn. Daarom heeft het de abonnementsprijs gedurende acht jaar lang op hetzelfde lage peil gehandhaafd. Gedurende de laatste jaren zijn de prijzen echter zo sterk gestegen dat het niet meer mogelijk is op deze voet door te gaan.

Met ingang van 1 januari 1965 is de abonnementsprijs vastgesteld op f 8.50 (voor leden f 6.50).

De omvang blijft acht pagina's en het aantal nummers per jaar 24.

Voor uw blijvende belangstelling in ons blad zijn wij u zeer erkentelijk.

De administratie

(vervolg van pagina 1)

men denkt hoe het verkeer in omgekeerde richting geregeld is.

Wanneer een niet-godsdienstig mens in een huis van bewaring of gevangenis terecht komt, wordt op hem een contactperiode toegepast, waarin gestichtspredikant en aalmoezenier hem bezoeken en in overweging geven zich onder hun geestelijke verzorging te scharen. De gedetineerde kan de godsdienstige geestelijke verzorging afwijzen; en alleen als hij dit doet en dan bovendien nog nadrukkelijk vraagt om humanistische geestelijke verzorging, kan de directeur de gedetineerde met de geestelijk raadsman in contact brengen.

Ik behoeft u niet te vertellen wat er van het afwijzen van het ene en het nadrukkelijk vragen om het andere terecht komt bij mensen, die in de eerste weken van hun verblijf in een inrichting ook nog wel iets anders aan hun hoofd hebben en allicht de draad van hun leven kwijt zijn geraakt.

Deze regeling werkt ontmoedigend voor de geestelijke raadslieden. De regeling is erger dan ontmoedigend; zij belemmert de verantwoorde ontplooiing van deze geestelijke verzorging. De raadslieden kunnen ervan verzekerd zijn dat het Humanistisch Verbond niet zal rusten voordat hun positie er een is van gelijkgerechtigde geestelijke verzorgers.

Wij hebben meer dan eens gevraagd om enkele beroepskrachten in de gestichten, teneinde de bijzondere zware druk op uw werk althans enigermate te verlichten. De verzoeken zijn afgewezen.

Wij hebben gevraagd om dan tenminste één beroepskracht voor de asielen te mogen hebben. Het verzoek is afgewezen.

Wij hebben gevraagd dan in ieder geval het leidinggevende apparaat te versterken. Dit verzoek is nog niet toegestaan. Ik vraag mij af of ook dit verzoek zal worden afgewezen, en of men de toestand wil continueren, waarin het Humanistisch Verbond de staat der Nederlanden jaarlijks subsidieert met een bedrag van f 40.000,—, teneinde de humanistische geestelijke verzorging van gedetineerden mogelijk te maken.

Het komt mij voor, dat aan deze onbevredigende situatie de gedachte ten grondslag ligt dat door de aanwezigheid van de kerken in de gestichten in de geestelijke verzorging van gedetineerden is voorzien. Deze uitspraak is meer dan eens gevallen, maar hij is praktisch onjuist en voor ons principieel onaanvaardbaar.

Men kan zich dan ook voorstellen dat wij zeer teleurgesteld zijn over de summiere discussie, die op 29 oktober van dit jaar in de Vaste Commissie van Justitie uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal bij de behandeling van de begroting van Justitie over de onderhavige kwestie is gevoerd.

De door mij bedoelde discussie gaf geen enkele opheldering over de, naar ik aanneem voor een buitenstaander volstrekt onbegrijpelijke situatie, dat, zowel in de strijdkrachten als in de arbeiderskampen een voor ons werk meer bevredigende, zij het geen ideale, regeling geldt, terwijl onder verantwoordelijkheid van dezelfde regering in de inrichtingen van Justitie een volstrekt andere regeling in stand wordt gehouden.

Ik heb dan nog niet gewezen op de zonderlinge kwestie dat, terwijl de kinderbeginselenwet aan de humanistische geestelijke verzorging van minderjarigen in de rijksinrichtingen van justitie een andere en meer bevredigende plaats toekent dan de beginselenwet gevangeniswezen, terwijl het uitvoeringsbesluit dat op de kinderbeginselenwet gebaseerd is juist ongunstiger lijkt te zijn uitgevallen dan de gevangenismaatregel. Als men dat ziet, verbaast men zich niet alleen meer over de tegenstellingen binnen één regering, maar bovendien over de eigenaardige variaties van denken, die blijkbaar onder verantwoordelijkheid van één minister kunnen voorkomen.

De Minister van Justitie en vertegenwoordigers van de A.R.-partij en K.V.P. hebben op 29 oktober jl. de vragen, door P.v.d.A., V.V.D. en P.S.P. over onze positie gesteld, afgedaan met de opmerking dat de huidige situatie bevredigend is. Bevredigend voor hen blijkbaar, maar niet voor ons, en zeker niet voor de geestelijke verzorging van gedetineerden. Het gaat hier nl. vooral om het recht van de gedetineerde op een ongestoord en gemakkelijk tot stand te brengen contact met de geestelijke raadslieden van het Humanistisch Verbond.

Ik wijs in dit verband op de strekking van de nota over het Nederlandse Gevangeniswezen, die de Minister van Justitie op 8 juli van dit jaar aan de Tweede Kamer heeft uitgebracht. Bij herhaling wordt daarin gezegd dat de vrijheidsbeneming niet verder mag gaan dan een ongestoorde tenuitvoerlegging van de straf of maatregel vereist. In feite gaat de minister wel verder, door ons allerlei beperkingen op te leggen, die met deze tenuitvoerlegging niets, maar met de geestelijke verzorging zeer veel te maken hebben.

Laat men bedenken dat het Humanistisch Verbond van de Overheid geen gunst vraagt, maar een recht doet gelden; het recht nl. van een groep burgers op de medewerking van de Overheid bij de uitoefening van hun taak ten bate van de gemeenschap.

Het is niet in overeenstemming met de betekenis en de waardigheid van de geestelijke verzorging wanneer zij gefrustreerd wordt door de noodzaak te werken in een positie, die ik niet anders kan aanduiden dan als een tweederangspositie. Daarvan is sprake, zolang de geestelijke raadslieden van het Humanistisch Verbond geduld in plaats van aanvaard worden.

Er is gezegd dat men aan bepaalde wensen van het Verbond is tegemoet gekomen, doordat de directeurs van de strafgestichten aan gedetineerden, die na een contactperiode godsdienstige geestelijke verzorging afwijzen, een folder van het Humanistisch Verbond mogen uitreiken. Deze folder is inderdaad meer dan niets, maar het blijft een gebrekkige poging contact te leggen met een medemens.

Als men zich de positie van de gedetineerden indenkt, zal het duidelijk worden dat een drukwerkte geen adequate oplossing kan bieden. Bovendien ontgaat het ons te enenmale waarom wel een folder van het Verbond mag worden uitgereikt en een gesprek met een geestelijk raadsman niet kan worden toegestaan. Tervijl de folder ondoeltreffend is, is hij principieel toch niet anders dan een kennismakingsgesprek.

Het feit dat op 29 oktober jl. in de Tweede Kamer geen enkel argument ter rechtvaardiging van de huidige situatie naar voren is gebracht, moet ik hier toch wel bijzonder onbevredigend noemen. Vindt men het Humanisme een zo onbelangrijke zaak, dat men het een gesprek niet meer waardig keurt?

Ik moet hierbij nog naar voren brengen, dat de Minister van Justitie nog steeds niet heeft gereageerd op een memorandum dat onzerzijds op 30 januari van dit jaar bij hem is ingediend, al heeft hij tijdens een daarop volgende audiëntie toegezegd aan onze bezwaren aandacht te zullen besteden. Wij hopen dat wij zijn reactie tijdens de aan de gang zijnde debatten alsnog zullen mogen vernemen.

Men moet daarbij wel in het oog houden dat het in de afgelopen tien jaar door het Humanistisch Verbond betoonde geduld niet te lang op de proef kan worden gesteld. We hebben er begrip voor gehad dat wij, in een nieuwe omgeving een nieuwe taak aanvallend, andersdenkenden de gelegenheid moesten bieden om zich in alle rust op de gevolgen en de betekenis daarvan te bezinnen. Een periode van tien jaar lijkt ons daarvoor voldoende. In ieder geval kunnen wij niet blijvend met de huidige situatie genoegen nemen.

Men heeft gezegd dat wij alle grieven ten gevolge van de toepassing van vigerende voorschriften aan de Minister kunnen voorleggen.

Dat hebben we enkele jaren geleden gedurende een zekere periode gedaan. Het gevolg was dat de Minister aan de ene kant en het Humanistisch Verbond aan de andere kant een steeds cumulerende correspondentie op tafel hadden liggen. Op zijn best bleek het mogelijk een half jaar nadat de betrokken gedetineerde uit het gesticht ontslagen was een poging tot afronding van het onderzoek te ondernemen. Een dergelijke correspondentie biedt in feite geen enkel uitzicht. Bovendien vraag ik mij af wat daarvan de betekenis zou kunnen zijn, als men in beginsel de gedachte waarop de humanistische geestelijke verzorging is gebaseerd niet als een gelijkgerechtigde wenst te accepteren.

Betekent deze opmerking tevens, dat wij in den vervolge dergelijke grieven zouden moeten publiceren? Als men dat wil dient men zich wel rekenschap te geven van de ongunstige invloed, die daarvan ongetwijfeld zal uitgaan op de intermenselijke verhoudingen tussen hen, die bij dit werk in en buiten de gestichten betrokken zijn.

Wij leven in een periode, waarin bijv. de hervormde kerk in ons land zich zeer nadrukkelijk uitspreekt voor de gedachte dat men humanisten in de uitoefening van hun taak van overheidswege niets in de weg moet leggen. Wij leven in een periode waarin het concilie, op een voor iedere buitenstaander verheugende en verrassende wijze, zich onomwonden uitspreekt voor geestesvrijheid in alle zaken van levensovertuiging. Men kan ons niet kwalijk nemen dat wij ons afvragen wat daarvan de betekenis is, als daarvan in de politieke vormgeving zo weinig doordringt.

De vraag, die wij aan de orde stellen, en wij houden niet op deze vraag te stellen, is: leveren wij een volwaardige bijdrage aan het geestelijk leven van het Nederlandse Volk? Wij menen van wel en wij verwachten dat de anderen òf ja zullen zeggen, en de consequenties daarvan zullen aanvaarden, òf neen zullen zeggen, maar dan duidelijk zullen maken wat daarvan ontbreekt, en op grond waarvan in Nederland een humanistische levensovertuiging minder rechten en mogelijkheden behoort te hebben dan andere levensovertuigingen.

Intussen, geestelijke raadslieden, is het uw bijdrage geweest, die het ons moeielijk heeft gemaakt ondanks alles tot belangrijke resultaten te komen voor de mensen waar het om gaat. Het is uw bijdrage geweest, die uzelf en ons het vertrouwen heeft gegeven om met open vizier deze vragen aan het Nederlandse volk voor te leggen. Ik hoop en ik ben ervan overtuigd dat u ook in de toekomst de volharding en de toewijding zult betonen in uw werk ten behoeve van de gedetineerden, hoe moeielijk uw positie ook is. U kunt verzekerd zijn van de waardering en de steun van het Humanistisch Verbond. P.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Redactie: Mevr. I. M. A. Donker-Rutgers, dr. H. Bongers, prof. dr. J. C. Brandt Corstius, H. P. Danz, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, P. W. van der Vliet.

Tijdelijk Redactiesecretaris:
H. P. Danz, Mathenesserlaan 158b
Rotterdam-2, telefoon 25 26 45

Administratie, abonnementen en advertenties:
Oudegracht 152, Utrecht,
telefoon 1 01 63; post giro 30 49 60 t.n.v.
Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

Kroniek van het internationale gebeuren

Wie de afgelopen maand het wereldgebeuren heeft gevolgd moet hebben gemeend door een kaleidoscoop te zien. Een lichte, bijna onopgemerkte beweging heeft het mechanisme beroerd, een paar kleine schokjes en zie, de glasscherfjes vertonen een geheel nieuw mozaïek, met nog slechts hier en daar een herkenning van het vroegere beeld. In Engeland loste labour – of zoals we vorige keer reeds schreven, eigenlijk Wilson – de wacht af van een dertienjarig torriebewind, dat weinig fortuinlijk is gebleken voor de ontwikkeling van Engeland in verhouding tot de gang van zaken in de omliggende landen. In de Sovjet Unie viel Nikita Chroestjow zijn fluwelen val en werd hij opgevolgd door Leonid Brezjnev als partijsecretaris en Alexei Kosygin als regeringsleider. Alleen in de Verenigde Staten zijn de verschuivingen niet in het persoonlijke vlak gelegen. President Lyndon Johnson behaalde de overwinning van de eeuw op zijn rivaal Wilde Barry en blijft daarmee bewoner van het Witte Huis. De verschuivingen in de Verenigde Staten zijn echter meer in het partijpolitieke vlak te zoeken en in dat wat we aanduiden met de tegenstelling progressief-conservatief, hetgeen in Amerika inderdaad twee totaal verschillende terreinen zijn.

Als we echter menen er met deze drie gebeurtenissen van toch waarlijk niet geringe betekenis, waarbij de beleidvoering in de drie belangrijkste mogendheden ter wereld de inzet vormde, te zijn, dan hebben we het mis.

Van wellicht oneindig meer betekenis voor het internationale mozaïek zal de eerste Chinese kernproefneming blijken te zijn. Wat lang reeds te gebeuren stond is er nu dan van gekomen: de volksrepubliek China, het „rode” aan niets en niemand gebonden China, heeft mede de beschikking gekregen over kernwapens.

Direkt na de geslaagde proefneming lanceert de Chinese premier Tsjoen-Lai het denkbeeld van een topconferentie ter bespreking van een algeheel verbod en een grondige vernietiging van kernwapens. Dat het voorstel met name door Washington van de hand wordt gewezen omdat hier sprake zou zijn van het leggen van een rookgordijn is uiteraard niet zonder grond. Maar toch steekt er in de Amerikaanse afwijzing ook reeds iets van een begin van toegeven aan een onvermijdelijke ontwikkeling: de uiteindelijke erkenning van China als partner in toekomstig overleg en, op grond van de realiteit, daarmee tevens als grote mogendheid. De kernbomontploffing heeft het gemis van deze status vooral ook bij alle andere landen nog eens scherp onder ogen gebracht. De druk die daarvan kan uitgaan mag niet worden onderschat. UNO-secretaris-generaal Oe Thant nam Tjoe's voorstel zelfs in principe over toen hij pleitte voor een gesprek tussen de Verenigde Staten, de Sovjet Unie, Engeland, Frankrijk en China reeds in de loop van het komend jaar, in aansluiting op het werk van de Verenigde Naties en de ontwapeningsconferentie in Genève. Al noemde hij het gebeuren op zichzelf „zeer betreurenswaardig”.

Hoe betreurenswaardig echter ook – en ik geloof dat we het daar allen zonder uitzondering over eens kunnen zijn – de Chinese atoombom kan heel verhelderend werken op de internationale verhoudingen, die zeker met betrekking tot de regering in Peking langzamerhand bijzonder krom waren gegroeid. Zelfs kunnen we er misschien een verheldering van verwachten voor de Chinese politiek zelf. Ware die tot nu toe soms van een type waaraan – zij het dan tegengesteld gepoold – senator Goldwater's ideeën en wereldbeschouwingen ons deden denken, de ervaring heeft geleerd, dat het

bezit van een dermate grote verantwoordelijkheid als de kernbom met zich meebrengt op den duur ook een equivalent verantwoordelijkheidsgevoel met zich meebrengt.

Het meest angstige van de gehele affaire is eigenlijk de vraag: „Wie zal de volgende zijn?”.

Over het heengaan – of liever gezegd het heengezonden worden – van Chroestjow is reeds zeer veel geschreven. Daarom kunnen we er hier kort over zijn. Alleen leek het niet onverdiend bij het heengaan van de tweede firmant van het concern K & K er naast zijn 29 – grotendeels inderdaad bestaande „fouten” toch ook aan te memoreren dat hij firmant was van K & K, 's-werelds meest reële leverancier van vreedzame coëxistentie.

Toen er op een onlangs gehouden kunst-sociologische conferentie, handelende over de positie van de kunstenaar ten opzichte van de samenleving, gesproken werd over de communicatiemoeilijkheden die zich permanent voordoen in onze samenleving, schoot mij een mooie „vertaling” in het hoofd voor het begrip vreedzame coëxistentie: „gelegenheid scheppen tot communicatie.” Als we ons daarnaast bedenken dat de conflicten in de internationale politiek bijna steeds te wijten zijn, zo niet altijd, aan zogenaamde communicatiestoornissen, dan kunnen we daaruit ongeveer het belang afmeten dat Chroestjow voor de internationale politiek heeft gehad. Voor de Sovjet Unie zelf zal hij wel de man blijven die het Russische volk voor het eerst iets heeft laten proeven van een leven zonder te grote spanningen en druk, die eeu-

wenlang inhaerent waren aan de Russische bestuursystemen. Hoe populair deze merkwaardige Russische politicus zich heeft weten te maken buiten zijn landsgrenzen moge worden geïllustreerd door het feit dat Oe Thant er voor heeft gepleit Chroestjow een gelegenheid te bieden zich in het openbaar te verantwoorden voor het hem ten laste gelegde. Men kan zich niet voorstellen dat destijds in een soortgelijke positie iemand een dergelijk pleidooi zou hebben gehouden t.a.v. Stalin.

Volgens de vaste verzekering van Washington en Moskou zal de zaak K & K worden voortgezet. Respectievelijk door Johnson, Brezjnev en Kosygin. In hoeverre de beide laatsten de aangewezen personen zijn om Chroestjows politiek te vervolgen valt nog niet te bezien. Zelfs valt nog maar weinig te zeggen over hun loyaliteit tegenover deze politiek, al was ook in het verleden hun aandeel daarin reeds zo groot, dat enige loyaliteit wel mag worden verwacht. We hebben het daarbij uiteraard alléén over de internationale politiek en zullen zelfs daarop nog wel een correctie dienen aan te brengen met betrekking tot China. Inmiddels wordt zowel vanuit Moskou als vanuit Peking nl. al het mogelijke gedaan de ontstane breuk weer zo snel mogelijk te helen.

Dat Johnson, gezien zijn persoonlijkheidsstructuur reeds, niet de man is om Kennedy's werk voort te zetten, is echter wel duidelijk. Dat hij dat niet is, mag niet hem worden verweten, maar eerder Kennedy, die een politiek schiep die alleen door een persoonlijkheid als hij zelf kon worden voortgezet. Dat Johnson de taak ondanks deze omstandigheid toch toegewezen kreeg is evenmin hem te verwijten, doch slechts het onbenul van zijn tegenstander. Hopelijk maakt hij er nog het beste van. En dat kan meevallen. R. B.

IK denk er ZO over

Humanisme en spiritisme

Het komt mij gewenst voor na het ingezonden stuk van de heer Van Renssen in no. 19 van M. en W. ook eens een adhesiebetuiging met het standpunt van de heer Van Royen te laten horen. De laatste zou een onwetenschappelijk standpunt innemen door zich te beroepen op de wetenschap. M.i. bezondigt Van R. zich juist daaraan door iets te willen bewijzen wat hij zonder kritische zin zo maar gelooft. Heeft Van R. de kwestie wel goed doordacht? Een leven na de dood zou toch voor alle mensen moeten gelden van de geboorte af tot het afsterven, voor mensen bij hun volle verstand tot idioten en senielen. En wat verstaat Van R. onder een astraal lichaam. Of is dat zo maar een naam voor iets dat in het vage moet blijven? Ik zou liever spreken van het gedachten- en gevoelsleven van de mens, dat zich hoger ontwikkeld heeft dan alle andere leven hier op aarde in enige miljoenen jaren, van welke tijdsduur we ons geen voorstelling kunnen maken, nog minder dan van de miljarden jaren, waarvan reeds het leven, aanvankelijk zeer primitief, is aangetoond. Dat gedachten- en gevoelsleven van de mens is slechts mogelijk door de werking van miljoenen cellen in ons lichaam en men moet, om met Van R.'s eigen woorden te spreken, wel kronkelige redeneringen volgen om na het afsterven van het lichaam nog in het voortleven van de „geest” te geloven, ik beschouw spiritisme als zinsbegoocheling, en deelneming aan seances geestelijk ongezond en bovendien onkies. Heeft men niet genoeg aan de dierbare herinnering van de

afgestorvenen? Dat de zogenaamde geesten banale dingen zeggen klopt wel, daar ze zich natuurlijk niet kunnen verheffen boven het peil hunner „ondervragers”.

Ik kan alle spiritisten aanraden studie te maken van het ontstaan van het leven hier op aarde om daaruit te constateren, dat de mens moeilijk in een uitzonderingspositie geplaatst kan worden.

Ik stel mij daarvan niet te veel voor, want bijgeloof is moeilijk uit te roeien. Er bestaat intussen uitstekende, zeer deskundige, literatuur over, ook in het Nederlands. Ik noem hier „Geheimschrift der aarde”, drie miljard jaar geschiedenis van de aardkost en haar bewoners van dr. I. M. van der Vlerk en dr. Th. H. Kevenon en anders het meer eenvoudige „Logboek der aarde” van dezelfde schrijvers.

J. J. Gorter

Slotbeschouwing

De redactie stelt mij in de gelegenheid, nog een korte slotbeschouwing te geven naar aanleiding van de uitgebreide gedachtenwisseling over het thema „Humanisme en Spiritisme”.

De heer W. J. Renssen (M. en W. van 24 oktober), heeft vele seances meegemaakt en lange tijd geëxperimenteerd op parapsychologisch gebied. Mijn kennis strekt zich niet verder uit dan wat lectuur en een aantal gesprekken met spiritisten. Voor een werkelijk gefundeerd oordeel is méér kennis nodig, dan waarover ik beschik. Daarom wil ik niet eindigen met: „ik heb lekker toch gelijk”, maar met: Humanisme en Spiritisme” is blijkens het grote aantal inge-

zonden stukken een vraagstuk, waarover uiteenlopend gedacht wordt in humanistische kring."

Wel meen ik, dat het artikelje van J. J. Gorter zuiver weergeeft wat onder de meeste humanisten leeft. De plicht tot medemenselijkheid vergt van ons dagelijks zoveel aandacht en tijd, dat het vraagstuk „Humanisme en spiritisme" in de praktijk niet de kans krijgt, in het middelpunt van onze aandacht te komen.

REM (III)

Geachte heer de la Rie,

Indien ik wist waar u woont, zou ik persoonlijk naar u zijn toegekomen om in de allereerste plaats mijn excuses aan te bieden. U heeft gelijk, ik had o.m. niet moeten stellen dat u zou hebben „gezwetst" door het R.E.M.-probleem als zodanig niet te benaderen. Dit neem ik zonder meer terug!

Dan zou ik u willen zeggen dat ik mij persoonlijk (gelukkig) op veel punten kan verenigen met uw commentaar. Op een enkel punt na. Zo ben ik b.v. ervan overtuigd dat „het bloed kruipt waar het niet gaan kan" i.c. wanneer de regering en de volksvertegenwoordiging de wil van b.v. 70% van de nederlandse kiezers negeert, deze dan zelf gaan optreden. De heer Verolme heeft daar de centen voor neergelegd en het publiek heeft daarna de aandeeltjes gekocht. Verder is gebleken (voor de zoveelste keer) dat het grootste deel van de volksvertegenwoordiging verdeeld is in partijen die elk hun omroepvereniging verdedigen i.p.v. voor de wil van hun kiezers op te komen. Dit was ook het geval met de verhoging van de luistergelden. Vervolgens wil ik u nog gelijk geven dat het woord „partijbazen" niet erg gelukkig gekozen was, hoewel ik van nature stelling neem tegen de „weet-je-wel-wie-ik-ben" mentaliteit (ook van democratische leiders).

Het spijt mij als ik mij bediend heb van ondemocratische terminologie. Tenslotte, geachte heer de la Rie, wil van mij aannemen dat het *per se* niet mijn bedoeling was te „dreigen" met publicatie in „De Telegraaf". (Toevallig niet!) Dit had ik reeds nadrukkelijk ontkend t.o.v. redactie-secretaris H. P. Danz, die mij opbelde en o.m. zei, dat hij dit niet op zijn plaats vond. Dit ben ik geheel met hem en u eens, maar ik beoogde alléén mijn voornemen kenbaar te maken, om niet *buiten uw medeweten* een dergelijke pu-

Ook wanneer men aanneemt, dat contact met overledenen mogelijk is, dan staat daar tegenover: het contact met levenden is belangrijker. Wie sterft, gaat dood, dan wel: verlaat ons. Wanneer men contact zoekt met de doden, verwaarloost men de levenden. Het zijn de levenden, die aanspraak op onze volledige aandacht maken. Daaraan hebben wij de handen vol.

Assen

P. D. van Roijen

blicatie te doen. Thans blijkt uit het slot van uw commentaar dat u geen bezwaar heeft tegen publicatie in De Telegraaf, maar als u daar *wél* bezwaar tegen heeft, zal ik het gewoon niet doen. That's all!

Vertrouwende dat u, waar ik fout was, mijn excuses wilt aanvaarden verblijf ik inmiddels gaarne met de meeste hoogachting,

H. A. J. Huisintveld

Uw verontschuldiging wil ik graag aanvaarden – al ging het mij daar natuurlijk niet om. Wat u overigens van of over mij in De Telegraaf wilt zetten, laat mij Siberisch koud. Wel zou ik mij te goed achten om ooit zelf een letter in een dergelijk blad te zetten. U niet?

De woorden „Weet je wel wie ik ben?" zijn de heer Suurhof al jaren geleden – nog tijdens zijn ministerschap – in de mond gelegd door De Telegraaf. Hij zou die gezegd hebben, toen hij zich eens een ogenblik niet voldoende beheerste tegenover de een of andere opdringerige figuur. Hoewel hij altijd heeft volgehouden, dat hij die opmerking helemaal niet gemaakt heeft, blijft De Telegraaf hem daarmee ten eeuwigen dage achtervolgen. Dat is een zo goedkope manier om iemand onsympathiek voor te stellen, dat het van een heel wat verwerpelijker mentaliteit getuigt dan die de heer Suurhof wordt aangewreven. Vindt u niet?

Overigens behoort de heer Suurhof noch tot mijn persoonlijke noch tot mijn politieke vrienden. Dat doet er natuurlijk niet toe, maar ik vermeld het er maar bij, voordat De Telegraaf op de bekende wijze Mens en Wereld als een crypto-P.v.d.A.-blad bestempelt. Ze zullen dat overigens toch wel doen, als het in hun kraam te pas komt, daarover maak ik mij geen illusies. dLR

Antwoord aan van Dooren

Inzake de philippica van Van Dooren moge ik de volgende feiten vermelden:

De vorige Utrechtse rector-magnificus is er met de haren bijgesleept. Immers in het onderhavige geval ging het niet om colleges in de universiteit, maar om colleges gehouden tijdens de kerstreünie van december 1949 in de Internationale School voor Wijsbegeerte, met andere woorden om openbare voordrachten.

Van openbare voordrachten kan vrijelijk een verslag in de pers worden opgenomen. Geen enkele rector-magnificus heeft daar wat mee te maken.

Prof. Pos zelf had geen bezwaar tegen een publicatie van het verslag der bovengenoemde voordrachten, zoals mij uit een gesprek met hem is gebleken.

Dit verslag van mijn hand is dan ook verschenen in de Amersfoortse Stemmen, Orgaan van de Internationale School voor Wijsbegeerte en wel in de 31e jaargang nr. 1 – Mei 1950 blz. 16 tot 27. Noch de redacteur van de Amersfoortse Stemmen, noch het Curatorium van de Internationale School voor Wijsbegeerte, noch één der toehoorders bij de onderhavige colleges heeft enig bezwaar gemaakt tegen de inhoud of tegen de formuleringen van het verslag.

Aan het genoemde verslag ontleende ik letterlijk de fragmenten voor het artikel over Pos in Mens en Wereld.

Wat Pos zelf mij niet heeft gezegd, wat redacteur Mennicke mij niet heeft gezegd, wat het Curatorium der School voor Wijsbegeerte niet heeft vermeld, wat ook de redactie van Mens en Wereld is ontgaan inzake hetzelfde stuk, dat komt Drs. van Dooren nu onder mijn aandacht brengen op een wijze die zijn hoogtepunt vindt in de formulering: „Het is eenvoudigweg een aanfluiting om dergelijke wartaal als de uitspraken van Pos te brengen." Waar iedere zakelijke argumentatie ontbreekt zou ik werkelijk in de verleiding komen dit op gezag van de autoriteit Van Dooren aan te nemen.

Het verslag waarvan hierboven sprake is werd vermeld in de literatuurlijst welke is opgenomen in de Verspreide Geschriften van Pos die de professoren Aler en Kuypers hebben uitgegeven. Een zonderling gebaar van die hoogleraren indien het om „aanfluiting" en „wartaal" zou gaan.

Dat ik mij in het goede gezelschap van Teilhard de Chardin zou bevinden verheugt mij. Beter in zijn gezelschap dan in dat der supporters van een Heilig Officie. Dr. Jac de Roy

leven sverz ekering ng op index benad ering basis

Aurora

Zend mij vrijblijvend alle inlichtingen over uw Index-Benaderingspolis.

NAAM:

ADRES:

WOONPL:

(In open envelop, gefrankeerd met 5 cts postzegel, zenden aan:
N.V. Levensverzekering Maatschappij
AURORA, Stadhouderskade 1a, A'dam).



„Ik vind u een warhoofd"

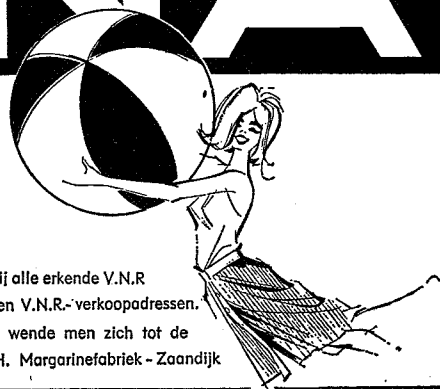
VEGANA

planten margarine

- ★ Vegana is 100% plantaardig.
- ★ Vegana is fijn en zuiver van smaak.
- ★ Vegana wordt bereid uit hoogwaardige, ongeharde vetten en soya-, mais- en zonnebloemolie.
- ★ Vegana bevat een zo hoog mogelijk percentage essentiële vetzuren als bereikbaar is zonder chemische ingreep.
- ★ Vegana is bereid met lecithine. Deze lecithine, samen met de essentiële vetzuren, speelt vermoedelijk een rol bij de voorkoming van hart- en vaatziekten.
- ★ Vegana is te verkrijgen zowel gezouten als ongezouten.
- ★ Vegana wordt tegen de normale prijs verkocht.



Verkrijgbaar bij alle erkende V.N.R. reformhuizen en V.N.R.-verkoopadressen.
Voor adressen wende men zich tot de fabrikant: N.H. Margarinefabriek - Zaandijk



ANNONCES

Zoekt voor broer, zakenm., 50 j., Nederl., symp. onbaatz. vrouw.
Brieven onder no. MW 140 a.h. bureau v.d. blad.

„Opvoeding op het gebied der sexualiteit”

geschreven door Prof. Dr. A. C. Drogendijk, P. J. F. Dupuis (arts), Prof. Dr. Ir A. F. van Leeuwen S.J., A. G. van Omme (arts), J. Reehorst, P. W. van der Vliet, Dr. J. J. A. Vollebergh, Prof. Dr. H. R. Wijngaarden, Dr. R. Zijlstra. (Uitgave N.G.C.).

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door storting en overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30 49 60 t.n.v. Humanistisch Verbond Utrecht, met op het strookje de vermelding N.G.C. nr. 22.

„ESSAYS OF A HUMANIST” by Julian Huxley

U kunt dit boek tegen de prijs van f 15,— bestellen bij het

„HUMANISTISCH VERBOND”

Oudegracht 152, Utrecht - Giro 30.49.60.

„De motivering van de Godsdienstvrijheid bij Dirck Volckertszoon Coornhert” door Dr. H. Bongers.

Dit boek is een waardevol bezit voor hen, die belangstellen in de geschiedenis van de idee der verdraagzaamheid.

Prijs f 4,25 - ingenaaid - 180 pagina's.

MENS EN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap met hun grensgebieden, onder redactie van J. M. Hondius, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins.

Abonnementsprijs f 15,— per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever N. KLUWER-DEVENTER.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Gezond natuurlijk leven is vegetarisch leven. Een gezaghebbend oordeel over de modernste stromingen op voedingsgebied vindt u in de „Vegetarische Bode”. Een proefabonnement voor zes nummers ad f 2,50 zal u hiervan overtuigen.

Administratie: Admiraal de Ruijterweg 236 huis, Amsterdam W 2, postgiro 201587.

REKENSCHAP

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
voor wetenschap en cultuur,
wil een blad zijn voor de verdieping van
de humanistische overtuiging

Redactie:

Prof. Mr. A. D. Belinfante, Prof. Dr. J. C. Brandt Corstius,
Prof. Dr. H. Freudenthal, Drs. F. P. Huygens,
Prof. Dr. B. W. Schaper, Dr. P. Thoenes en
Prof. Dr. Libbe van der Wal

Abonnementsprijs:

f 9.50 per jaar (voor donateurs en contribuanten van Socrates en voor studenten f 8,— per jaar).
Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan.



**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**
Oudegracht 152, Utrecht
Giro 58 22 93

Humanistische Correspondentiekring voor **huwelijkscontacten** opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 30 cent aan postzegels insluiten.